ประโยค ป.ธ. ๓
แปล มคธเป็นไทย
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๗ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา

แปล โดยพยัญชนะ

๑. อุตฺตโร อิมํ ปฏิคีตํ คณฺหนฺโตว โสตาปตฺติผเล ปติฏฺฐหิ ฯ โส โสตาปนฺโน หุตฺวา ตํ คาถํ อาทาย คนฺตฺวา อมฺโภ มยา คีตปฺปฏิคีตํ อาหฏํ โอกาสํ เม เทถาติ วตฺวา นิรนฺตรํ จิตสฺส มหาชนสฺส มชฺเฌ ชนฺนุนาว อกฺกมนฺโต อคมาสิ ฯ นาคมาณวิกา ปีตุ ผเณ ธตฺวา นจฺจมานา กึ สุ อธิปตี ราชาติ คีตํ คายิ ฯ อุตฺตโร ฉทฺวาราธิปตี ราชาติ ปฏิคีตํ คายิ ฯ ปุน นาคมาณวิกา เกนสฺสุ วุยฺหตี พาโลติ ตสฺส ปฏิคีตํ คายิ ฯ อถสฺสา ปฏิคีตํ คายนฺโต อุตฺตโร โอเฆน วุยฺหตี พาโลติ อิมํ คาถมาห ฯ นาคราชา ตํ สุตฺวาว พุทฺธสฺส อุปฺปนฺนภาวํ ญตฺวา มยา เอกํ พุทฺธนฺตรํ เอวรูปึ ปทนฺนาม น สุตปุพฺพํ อุปฺปนฺโน วต โภ โลเก พุทฺโธติ ตุฏฺฐมานโส นงฺคุฏฺเฐน อุทกํ ปหริ ฯ มหาวีจิโย อุฏฺฐหึสุ ฯ อุโภ ตีรานิ ภิชฺชึสุ ฯ อิโต จิโต จ อุสภมตฺเต ฐาเน มนุสฺสา อุทเก นิมุชฺชึสุ ฯ โส เอตฺตกํ มหาชนํ ผเณ ธเปตฺวา อุกฺขิปิตฺวา ถเล ปติฏฺฐเปสิ ฯ โส อุตฺตรํ อุปสงฺกมิตฺวา กหํ สามิ สตฺถาติ ปุจฺฉิ ฯ เอกสฺมึ รุกฺขมูเล นิสินฺโน มหาราชาติ ฯ โส เอหิ สามิ คจฺฉามาติ อุตฺตเรน สทฺธึ อคมาสิ ฯ มหาชโนปิ เตน สทฺธึเยว คโต ฯ นาคราชา คนฺตฺวา ฉพฺพณฺณานํ รสฺมีนํ อนฺตรํ ปวิสิตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา โรทมาโน อฏฺฐาสิ ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. อถ นं สตฺถา อาห กิมิทं มหาราชาติ ฯ อหं ภนฺเต ตุมฺหาทิสสฺส พุทฺธสฺส สาวโก หุตฺวา วีสติวสฺสสหสฺสานิ สมณธมฺมं อกาสึ โสปิ มं สมณธมฺโม นิตฺถาเรตุं นาสกฺขิ อปฺปมตฺตกं เอรกปตฺตจฺฉินฺทนมตฺตं นิสฺสาย อเหตุกปฺปฏิสนฺธึ คเหตฺวา อุเรน ปริสกฺกนฏฺฐาเน นิพฺพตฺโตมฺหิ เอกं พุทฺธนฺตรं เนว มนุสฺสตฺตं ลภามิ น สทฺธมฺมสฺสวนं น ตุมฺหาทิสสฺส พุทฺธสฺส ทสฺสนนฺติ ฯ สตฺถา ตสฺส กถं สุตฺวา มหาราช มนุสฺสตฺตं นาม ทุลฺลภเมว ตถา สทฺธมฺมสฺสวนं ตถา พุทฺธุปฺปาโท; อิทญฺหิ กิจฺเฉน กสิเรน ลพฺภตีติ วตฺวา ธมฺมं เทเสนฺโต อิมं คาถมาห

กิจฺโฉ มนุสฺสปฺปฏิลาโภ กิจฺฉं มจฺจานชีวิตं
กิจฺฉं สทฺธมฺมสฺสวนं กิจฺโฉ พุทฺธานมุปฺปาโทติ ฯ

ตสฺสตฺโถ มหนฺเตน หิ วายาเมน มหนฺเตน กุสเลน ลทฺธตฺตา มนุสฺสปฺปฏิลาโภ นาม กิจฺโฉ ทุลฺลโภ นิรนฺตรं กสิกมฺมาทีนิ กตฺวา ชีวิตวุตฺตึ ฆฏนโตปิ ปริตฺตตายปิ มจฺจานं ชีวิตํปิ กิจฺฉं อเนเกสุปิ กปฺเปสุ ธมฺมเทสกสฺส ปุคฺคลสฺส ทุลฺลภตาย สทฺธมฺมสฺสวนํปิ กิจฺฉं มหนฺเตน ปน วายาเมน อภินีหารสฺส สมิชฺฌนโต สมิทฺธาภินีหารสฺส จ อเนเกหิปิ กปฺปโกฏิสหสฺเสหิ ทุลฺลภุปฺปาทโต พุทฺธานํ อุปฺปาโทปิ กิจฺโฉเยว อติวิย ทุลฺลโภติ ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง กับ ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓
แปล มคธเป็นไทย

แปล โดยพยัญชนะ

๑. อ. มาณพชื่อว่าอุตตระ เรียนเอาอยู่ ซึ่งเพลงขับตอบนี้เทียว ตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโสดาปัตติผล ฯ อ. มาณพชื่อว่าอุตตระนั้น เป็นโสดาบัน เป็นถือเอาแล้ว ซึ่งคาถานั้น ไปแล้ว กล่าวแล้วว่า ดูก่อนท่านผู้เจริญ ท. อ. เพลงขับตอบแก่เพลงขับ อันข้าพเจ้านำมาแล้ว อ. ท่าน ท. จงให้ ซึ่งโอกาส แก่ข้าพเจ้าดังนี้ ได้เหยียบไปอยู่แล้ว ด้วยเข่าเทียว ในท่ามกลาง แห่งมหาชน ผู้ยืนอยู่แล้วตลอดที่อันมีระหว่างออกแล้ว ฯ อ. นางนาคมาณวิกา ยืนฟ้อนอยู่ บนพังพานของบิดา ขับแล้ว ซึ่งเพลงขับว่า อ. บุคคล ผู้เป็นใหญ่ อะไรซิ ชื่อว่าเป็นพระราชา ย่อมเป็น ดังนี้เป็นต้น ฯ อ. มาณพชื่อว่าอุตตระ ขับแล้ว ซึ่งเพลงขับตอบว่า อ. บุคคล ผู้เป็นใหญ่แห่งทวาร ๖ ชื่อว่าเป็นพระราชา ย่อมเป็น ดังนี้เป็นต้น ฯ อ. นางนาคมาณวิกา ขับแล้ว ซึ่งเพลงขับตอบว่า อ. คนพาล อันอะไรซิ ย่อมพัดพาไป ดังนี้เป็นต้น แก่มาณพชื่อว่าอุตตระ นั้น อีก ฯ ครั้งนั้น อ. มาณพชื่อว่าอุตตระ ผู้ขับอยู่ ซึ่งเพลงขับตอบ แก่นางนาคมาณวิกานั้น กล่าวแล้ว ซึ่งคาถา นี้ว่า อ. คนพาล อันกิเลสเพียงดังห้วงน้ำ ย่อมพัดพาไป ดังนี้เป็นต้น ฯ อ. นาคราช ฟังแล้ว ซึ่งคาถานั้น เทียว รู้แล้ว ซึ่งความที่แห่งพระพุทธเจ้า เป็นผู้เสด็จอุบัติแล้ว ผู้มีใจอันยินดีแล้วว่า ชื่อ อ. บท อันมีอย่างนี้เป็นรูป เป็นบทอันเรา ไม่เคยฟังแล้ว ตลอดพุทธันดร ๑ ย่อมเป็น ดูก่อนท่านผู้เจริญ ท. อ. พระพุทธเจ้า เสด็จอุบัติแล้ว ในโลก หนอ ดังนี้ ฟาดแล้ว ซึ่งน้ำ ด้วยหาง ฯ อ. คลื่นใหญ่ ท. ตั้งขึ้นแล้ว ฯ อ. ฝั่ง ท. ทั้งสอง แตกแล้ว ฯ อ. มนุษย์ ท. ในที่อันมีอุสภะเป็นประมาณ ข้างนี้ด้วย ข้างนี้ด้วย จมลงแล้ว ในน้ำ ฯ อ. นาคราช นั้นวางไว้แล้ว ซึ่งมหาชน ผู้มีประมาณเท่านี้ บนพังพาน ยกขึ้นแล้ว วางไว้เฉพาะแล้ว

บนบก ฯ อ. นาคราชนั้น เข้าไปหาแล้ว ซึ่งมาณพชื่อว่าอุตตระ ถามแล้วว่า ข้าแต่นาย อ. พระศาสดา ย่อมประทับอยู่ ณ ที่ไหน ดังนี้ ฯ อ. มาณพชื่อว่าอุตตระ กราบทูลแล้ว ว่า ข้าแต่มหาราช อ.พระศาสดา ประทับนั่งแล้ว ที่โคนแห่งต้นไม้ แห่งหนึ่ง ดังนี้ ฯ อ. นาคราชนั้น กล่าวแล้วว่า ข้าแต่นาย อ. ท่านจงมา อ. เรา ท. จะไป ดังนี้ ได้ไปแล้ว กับด้วยมาณพ ชื่อว่าอุตตระ ฯ แม้ อ. มหาชน ไปแล้ว กับด้วยนาคราชนั้นนั่นเทียว ฯ อ.นาคราช ไปแล้ว เข้าไปแล้วสู่ระหว่างแห่งพระรัศมีอันมีวรรณะ ๖ ท. ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา ได้ยืนร้องไห้อยู่แล้ว ฯ

แปล โดยอรรถ

๒. ลำดับนั้น สมเด็จพระบรมศาสดา ตรัสกะนาคราชนั้นว่า นี่อะไรกัน มหาบพิตร ดังนี้ ฯ นาคราชกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า ข้าพระองค์เป็นสาวกของพระพุทธเจ้าเช่นเดียวกับพระองค์ ได้บำเพ็ญสมณธรรมตลอดเวลา ๒๐,๐๐๐ ปี สมณธรรม แม้นั้น ก็ไม่อาจจะช่วยข้าพระองค์ได้ ข้าพระองค์อาศัยเพียงเหตุเด็ดใบตะไคร้น้ำขาดไปเพียงเล็กน้อย ถือปฏิสนธิเป็นอเหตุกสัตว์เป็นผู้บังเกิดแล้วในฐานะต้องเลื้อยคลานไปด้วยอก ข้าพระองค์ไม่ได้ความเป็นมนุษย์เลย ไม่ได้ฟังพระสัทธรรม ไม่ได้พบเห็นพระพุทธเจ้า ผู้เช่นกับด้วยพระองค์ ตลอดเวลา ๑ พุทธันดร ดังนี้ ฯ สมเด็จพระบรมศาสดา ทรงสดับถ้อยคำนาคราชนั้นแล้ว ตรัสว่า มหาบพิตร ธรรมดาว่า ความเป็นมนุษย์ บุคคลได้ยากแท้ การฟังพระสัทธรรม ก็เหมือนกัน ความอุบัติขึ้นแห่งพระพุทธเจ้าก็เหมือนกัน เพราะว่า ทั้ง ๓ อย่างนี้ บุคคลย่อมได้โดยลำบากยากเย็น ดังนี้ เมื่อจะทรงแสดงธรรม ตรัสพระคาถานี้ว่า

การได้อัตภาพเป็นมนุษย์ เป็นการยาก ความเป็นอยู่ของสัตว์ทั้งหลาย เป็นของยาก การฟังพระสัทธรรม เป็นของยาก การที่อุบัติขึ้นแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย เป็นการยาก ดังนี้ ฯ

เนื้อความแห่งพระคาถานั้น พึงทราบดังต่อไปนี้ ความจริง ธรรมดาว่าการได้อัตภาพเป็นมนุษย์ ชื่อว่าเป็นการยาก คือ ได้ด้วยยาก เพราะความเป็นมนุษย์บุคคลได้ด้วยความพยายามมาก ด้วยกุศลมาก แม้ความเป็นอยู่ของสัตว์ทั้งหลาย ก็ชื่อว่าเป็นของยาก เพราะทำการงานมีกสิกรรมเป็นต้น สืบต่อความเป็นไปแห่งชีวิตเนือง ๆ บ้าง เพราะชีวิตเป็นของน้อยบ้าง แม้การฟังพระสัทธรรมก็ชื่อว่าเป็นการยาก เพราะบุคคลผู้แสดงธรรม หาได้ยาก ในกัลป์แม้มิใช่น้อย อนึ่ง ถึงการที่อุบัติขึ้นแห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ก็เป็นการยากแท้ คือ หาได้ยากอย่างยิ่ง เพราะอภินิหารสำเร็จได้ด้วยความพยายามมาก และเพราะความอุบัติขึ้นแห่งท่านผู้มีอภินิหารสำเร็จแล้วหาได้ยาก โดยพันโกฏิแห่งกัลป์ แม้มิใช่น้อย ฯ

พระธรรมวชิรปัญญาจารย์ สิริญาโณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม แปล
สนามหลวงแผนกบาลี ตรวจแก้.